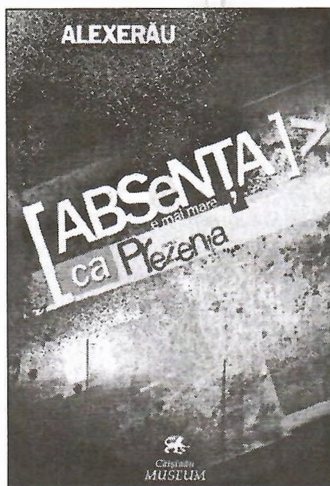

ALEXE RĂU ȘI POEZIA ANIMISTĂ

Am pornit lectura jurnalului de poezie *Absența e mai mare ca prezența* (Chișinău, Editura „Museum”, 2006)* de bibliotecarul scriitor **Alexe Rău** (născut la 23 decembrie 1953) cu o curiozitate și chiar cu o prejudecată, pentru care cer iertare. Curiozitatea era să văd mișcarea poeziei sale de la volumele precedente către cele nescrise (*Spu-ne ceva*, Chișinău, 1993; *Uniluconul*, Chișinău, 1997; *Nuca lui Nevermore*, Timișoara, 1999; *Pe noi vouă du-ne*, Timișoara, 2003).

Mai do-ream să văd totodată cum însoțește calitatea absorbantă de bibliotecar și bibliolog (Vlad Pohilă notează într-un eseu: „El crede într-un Dumnezeu al bibliologiei”), cu acea de scriitor nu oricum, ci scriitor de creație literară, cum își împarte cu măiestrie timpul între republica literelor și imperiul bibliotecii, fiind din anul 1992 directorul general al Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova. Respectiv, prejudecata, adică să caut în poetica sa elementele de poezie animistă, care este cea mai veche atitudine de cunoaștere și recunoaștere a omului în față cu realitatea, de care omul primitiv se teme și pe care căuta să o înțeleagă, mijlocit prin neștiința din sine, închipuind viață și dând viață regnului mineral, suflet regnului vegetal sau personificând fiarele din regnul animal.

Curată fenomenologie! Astfel s-a creat odin-oară apologul, care este fabula relicvară, recuperată în Biblie, dar mult mai veche decât aceasta, cu locuri antologice precum apologul spicelor sau pilda vitelor slabe și grase. Poezia animistă a fost cea dintâi cale, prin care omul de atunci, la fel de inteligent ca și noi, doar mai puțin experimentat, a vrut să comunice, a vrut să se împace cu dușmăniile multe din pământ și din cer, a vrut să se facă prieten cu pie-

trele, trunchiurile de copaci, cu coarnele și dinții animalelor de pradă, cu tunetele și trăsnetele, care-l copleșeau din bolta plină de sprâncenele norilor încruntați, a vrut să se aperse de plantele otrăvitoare, să-și apropie plantele bune, fructele și spicele, vorbind cu ele, formând cu ele primul mediu cognitiv din jurul său, mobilat cu intuiții și imagini pilduitoare.

Poezia animistă este infinită și veșnică, a format și formează un cordon ombilical cu rol de viaticum, un coridor nesfârșit în poezia lumii vechi și moderne, ea este peste tot în mintea și scrisul omului de rând, care se stămpără și se ajută cu ea în căile cunoașterii. Ea este în primul rând temelia axiologică a oricărei culturi populare, în toată varietatea ei de cuvinte, mișcări și imagini. Estetica poeziei animiste este intrinsecă, este organică și naturală în datul omului, este moștenire similară informației genetice, omul se naște cu ea, grație ei

* Rău, Alexe. *Absența e mai mare ca prezența* / Alexe Rău. – Chișinău : Editura Museum, 2006.

are înclinația de a învia și însușești tot ce este inert, de a înzestra pietrele, să zicem de pildă, cu semnificații morale și filosofice, văzând metaforic în golul lor mineral un ochi și o cămară plină de promisiuni.

Animismul este peste tot și ajută copilul să înțeleagă repede lumea din jur, prin comparație și personificare, fiind într-o completitudine cu matricea genetică de structură gramaticală generală, schematică și logică, pe care de asemenea o dobândește ereditar și care-l ajută pe copil să învețe repede și vioi limba maternă, ca o aplicație de sistem, luând din sânul mamei acordul în gen, număr și caz, fără să-și bată capul ca și Trăsnea, ce sunt categoriile gramaticale. Pe acest drum, cazul biografic al lui Trăsnea depășește personajul literar și devine filosofia accidentului, care confirmă regula generală: el nu putea învăța acele reguli stângace, deoarece le avea mai clar în minte și în folosință din zestrea maternă, cu care acel manual primitiv intră în conflict.

Caracterul antic meditativ al texturii poeziilor, culese din sine de către Alexe Rău, un poet atât de arbore bun în sondele sale jurnaliere, care se exprimă ca un bizon moldovenesc, ce cântă nostalgic litanii prelungi din coarnele sale, m-a decis să-i caut paradigma animistă și am găsit că aceasta există și este puternică. Ceea ce este chiar normal.

Există și este puternică, mult decantată față de primitivismul apologului antic, prin folosința de metafore și judecăți poetice subtile. Dar, care de acolo vin, înveșmântate în taina cuvântului creștin, care se suprapune ca al doilea strat, cu rol de termen de căutare și comparație de măsură. Iată un eșantion din chiar poemul de început al cărții: „*Vino muzică / apă a duhului / cu lemnul cuvântului de început / pe valurile-ți plutitor / Adu-l și mie dă-mi-l / Dar cum să mi-l dai / când eu sunt / măduva lui?*”

Animismul constă aici în mutarea potului din organic în vegetal, care este ca și mutarea în firul de iarbă, în animal, în lup sau în cerb, extrem de frecventă în culturile vechi. Din contextul întregii cărți, aceasta poate fi și o formă de nemulțumire și evaziune față de societate, care este mai rău alcătuită, decât societatea vegetală. Sau un exemplu de construcție animistă: „*Răchita poemului / din el s-o cresc / s-o înverzesc / cu verde pe verde călcând / peste albul acesta / curat ca moartea... / (Aceeași nemulțumire!) / leși-m-aș din lemnul / cuvântului de început / verde nevăzut / din verde nevăzut / fratele tău / ce te au-simte și te au-căută / în mine din mine să ies.*”

Ideea și trăirea unirii cu natura, ca alternativă la altă unire frățească, posibilă acum numai în unicitatea globală prin vegetal, este o constantă a cărții, în care îmbracă o sumedenie de imagini sapiențiale, care sunt bine filtrate, dar gesează evident în motive poetice repetate, precum cel al salciei, personificată cu cetina acum în bernă: „*Ea cel mai tare arbore este / un capăt de lemn din ea de rămâne / il pui și se prinde și salcie crește / dacă-i sădită lângă a ei apă / căci e ființa ce locul nu-și schimbă... / Această salcie călugăriță / cu jerbe de verbe prinse-n cunună / cununi de cuvinte îi sunt coroană / păzindu-și de soare tainele ei / și de aceea lui închinându-se / privindu-l în apă pe Dumnezeu / această salcie plâpândă și eternă / este Limba maternă.*” Iată mai departe și intuirea nașterii din mineral: „*Pe locul satului nostru / se prăbușise o piatră mare din cer / căzută din inelul Creatorului / Noi am ieșit din stânci și / ne-am apropiat de ea / an cu an / am înconjurat-o și / o priveam adânc / amintindu-ne ceva / care a fost demult / dar nu poate fi spus...*”

Animismul păgân se mulează perfect și devine partea complementară cu paradigma creștină a cărții, dominată de căutarea lui Dumnezeu, precum, mai întâi interogativ: „*Doamne, fiindcă am potrivit mereu cu-*

vintele / nu pentru a mă juca ci căutându-te pe tine / răspunde-mi, Doamne, aici / în fața oglinzii / să te aud măcar / căci ochiul meu nu te poate desluși / după atâta osândă și căutare / spune-mi, Doamne, în această oglindă / în care mă ispitesc / fiindcă ziceai că m-ai făcut / după chipul și asemănarea ta / spume-mi, Doamne, seamăn eu oare cu tine? / Spune-mi că nu, Doamne, ca să nu te pierd!" Apoi urmează construcția, în care dalta din mâna lui Daniil Sihu devine scula lui Dumnezeu cea veșnică și vie: „*De dor de Dumnezeu / m-am ferit totdeauna de păcatul disperării / mi-am ascultat mâna / căci prin ea / El îmi arăta ce să fac / și așa am cuprins în palmă dalta / și am dat la o parte piatră și zgură / ca să-mi fac această stâncă / Loc de arătare a limitelor / dincolo de care noi nu am fi / Dalta aceasta / e privirea curățitoare a lui Dumnezeu..."*

Excelentă mișcare și rezolvare, care unește prin simbolul de dalta (= logos) două epoci de gândire și judecată din istoria spirituală a omenirii, antichitatea păgână, însuflețită prin animismul ei generalizat și politeist, dar fără țintă, fără coroana cuvântului, cu solidaritatea pe țintă, monoteistă și justițiară din Evul Mediu timpuriu.

Însumând cartea, poetul Alexe Rău folosește bine ca materie probatorie o sumă de animisme, precum: **lemnul, cuvântul, mărul finței, răchita limbii materne, copacul bătrân, dangătul de clopot, podul de cuvinte, ceasul viu, cămașa de lumină, plicul negru, sfera albastră, acvariul uriaș**, iarăși **salcia** ca arătare a sufletului și echivalent de nepieire a limbii materne. Apoi **piatra căzută din cer, căsuța ca strigăt nestrigat, moneda, cetatea, dealul,**

eșafodul, ghilotina, toate foarte socializate, **hârburi, ulciorul, piramida, apa, aerul, soarele, făina, slănină, zgărduța roșie a mielului de sacrificiu, sceptra, munții, crucea, aluatul din covată**, care naște ca femeia, **paharul limbii române** (reflex din simbolul grafic creștin – izvorul cel de viață dătător), **cubul european ciobit**, din care lipsește ceva ce-i aparține natural, adică Basarabia. Astfel se încheie cartea cu paradigma Unirii, o unire văzută sub mai multe fațete, care trebuie căutate cu atenție, fiind artistic transpuse în imagini memorabile de firesc natural.

Principala soluție artistică de utilizare a tradiției animiste din poezia lumii, puternic prezentă în scriitura poetului Alexe Rău constă din înveștmântarea și chemarea vechilor motive la viață prin cuvânt, poetul caută în ele cuvântul și le pune să vorbească în rând cu sine, la el regnurile vorbesc pilduitor, parcă mai bine și mai clar decât oamenii, care-s mai doșnici decât pietrele, plantele și animalele. Cu aceasta poezia sa de arcadă peste timp, compusă cu multă inteligență și viziune, are cu adevărat vocație și deschidere, pornind de la o experiență antică, ea este în evident progres către modern și universalitate.

Concluziv, animismul în poezia lui Alexe Rău este intrinsec, este un mijloc de sinceritate, un mijloc artistic de atingere sensibilă a unui mesaj puternic, care face din poetul basarabean unul din cei mai interesanți și atrăgători poeți ai limbii române de acum.

Ianuarie 2009

Dr. prof. Constantin MĂLINAȘ,
Oradea